

“БЕКТЕМИН”

Ош мамлекеттик университетинин ректору,
филол. и.д., профессор Исаков К.А.

2017 – ж.

Жолдошбаева Ыкыбал Капаровнанын “Болочок мугалимдин лингводидактикалык комптенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары” деген темадагы 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаттык окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине жетектөөчү мекеме катары Ош мамлекеттик университетинин “Англис тилинин практикалык курсу” жана “Башталгыч билим берүүнүн педагогика жана психология” кафедраларынын

П И К И Р И

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Жолдошбаева Ыкыбал Капаровнанын “Болочок мугалимдин лингводидактикалык комптенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары” аттуу темадагы кандидаттык диссертациясы, диссертациялык кеңештин профилине туура келет. Иште 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистигинин паспортуна толугу менен жооп берүүчү педагогика багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун негизги проблемалары изилденген.

Изилдөөнүн максаты катары болочок мугалимдин лингводидактикалык комптенттүүлүгүн калыптандыруунун теориялык жактан негиздөө жана аны ишке ашыруунун жолдорун иштеп чыгуу маселеси каралган.

Коюлган максатты ишке ашырууда диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

- Болочок мугалимдердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун илимий теориялык жана практикалык абалы талдоого алынган;
- Педагогика багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн модели иштелип чыккан;
- Болочок мугалимдердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун

компоненттеринин критерийлери, деңгээлдери, көрсөткүчтөрү иштелип чыккан;

- Түзүлгөн моделдин натыйжалуулугу педагогикалык эксперименттин жардамы менен текшерилген.

Изилдөөнүн объектиси катары педагогика багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун процесси алынган.

Бул 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистиги боюнча изилдөөлөрдүн талаптарына туура келет.

2. Изилдөөнүн актуалдуулугу. Азыркы демократиялашкан коомдо билим берүү системасы социалдык, өндүрүштүк жана рыноктук кайра түзүүлөрдүн контекстинде өнүгүп жатат. Кесиптик жогорку билим берүү чөйрөсү улам барган сайын бир топ маанилүү коомдук шарттардын өзгөрүүсүнүн негизинде болочоктун “интеллектуалдык капиталын” калыптандыруучу олуттуу бөлүгү болуп калууда. Маданий социалдык-экономикалык чөйрөдө ХХI кылымдын мектеп мугалими жаңы мазмундагы кесиптик, өзгөчө лингводидактикалык компетенттүүлүккө ээ болууга милдеттүү, бул багыт азыркы дүйнөдөгү билим берүүнүн жаңы багыттары менен байланыштуу. Ошондуктан, өзгөчө ЖОЖдордо билим берүүнүн сапатын жогорулатуу шартында болочок мугалимди жеке инсан жана келечектин адиси катары калыптандырууга, компетенттүү мамиле жана маселелери келип чыгууда 2001-жылы Европалык Союздун үзгүлтүксүз билим берүү меморандумунда каралган. Аталган мамиленин негизинде жалпы жана атайын билим берүү менен катар, кесиптик компетенттүүлүктү калыптандыруу, коомдун өсүп-өнүгүүсүнө керектүү сапаттарды (коммуникативдүүлүктү, демилгени, өз алдынчалыкты, чыгармачыл деңгээлде болгон даярдыкты, жоопкерчиликти, чечкиндүүлүктү, белгиленген максаттарды ишке ашыруу билгичтигин ж.б.) өнүктүрүү маселеси жатат. Компетенттүү мамиленин негизинде окутуу - болочок мугалимдин коомдо оптималдуу карым-катнаш түзүүгө, чечкинсиздикти жеңүүгө, алдына койгон максаттарды олуттуу жана чыгармачыл негизде чечүүгө болгон жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү менен бирге, атайын кесиптик, ошону менен бирге лингводидактикалык компетенттүүлүктү калыптандырууга мүмкүндүк берет. Азыркы педагогикалык илимде жаңы методологиялык көз караштар пайда болуу менен, жаңы инновациялык процесстерге жолдор ачылып, болочок мугалимди окутууда жана тарбиялоодо жаңы билим берүү парадигмасы иштелип чыгууда: жаңы кылымдын адистеринин кесиптик даярдыгын компетенттүү мамиленин негизинде калыптандырат.

Болочок адистин кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруу маселелерин изилдешкен окумуштуулар: А.О.Абдулина, Б.Г.Ананьев, Н.А.Асипова, И.Бекбоев, В.П.Байденко, В.А.Болотов, Т.Г.Браже, А.А.Вербицкий, О.А.Донских, К.Б.Добаев, А.Н.Дахин, И.А.Зимняя, А.К.Крупченко, А.Н.Леонтьев, Э.Мамбетакунов, А.К. Наркозиев, Е.Ю.Рубинштейн, А.С.Раимкулова, Т.М.Сияев, В.С.Сенашко,

В.А.Слободчиков, Ю.В. Фролов, А.Хансен ж.б. Ал эми дидактикалык негизде педагогикалык ишмердүүлүктү чагылдыруу маселелерин карашкан: Ю.К. Бабанский, Х. Буйдаков, В.В. Давыдов, А.И. Щербаков, В.А. Якунин, Н.Д. Хмель ж.б.

Учурда Кыргызстандын билим берүү аймагында компетенттүү мамилени негизинде өсүп өнүгүү тенденциясы зор мааниге ээ болууда. Студенттердин болочок мугалим катары жалпы кесиптик компетенттүүлүгүнө, анын ичинде лингводидактикалык компетенттүүлүктү калыптандыруу проблемасына өтө көп көңүл бурула баштады. Лингводидактикалык компетенттүүлүктүн негизин инсан аралык жана маданияттар аралык компетенциялар түзөт, ушу багытка байланыштуу ЖОЖдордо ар бир студенттин - болочок мугалимдин, инсан катары ар тараптуу өсүүгө жана интеллектуалдык жактан өнүгүүсүнө жагымдуу шарттар түзүлүшү керек.

Билим берүүдө ар бир студенттин жалпы кесиптик, анын ичиндеги лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн калыптанышына өз таасирин берген окутуу технологияларды көп пландуу түрдө изилдеген окумуштуулар: И. Бекбоев, А.Алимбеков, Ю.К.Бабанский, В.П.Беспалько, Е.В.Доманский, М.В.Кларин, К.Ю.Колесина, А.М.Мамытов, В.Оконь, А.И.Пискунов, Е.С.Полат, П.И.Пидкасистый, Г.К.Селевко, А.В.Хуторской ж.б.

Болочок мугалимдин ишмердүүлүгүнүн педагогикалык жана психологиялык маанилүүлүгүн белгилешкен изилдөөчүлөр: А. Андреев, Дурай-Новикова, Н.К. Дюшеева, Н.В. Кузьмина, А.К. Маркова, В.А. Слостенин, Л.С.Подымова, Г.К. Селевко, Е.В. Яковлева жана башкалар.

Лингводидактикалык жана эл аралык маданияттык контексте изилдеген окумуштуулар: М.С.Акчекеева, Т.И.Алиев, К.Э. Безукладников, К.Д.Добаев, П.К.Кадырбекова, Н.П.Ким, В.И.Мусаева, Е.Ш. Нусубалиева, Е.И. Пассов, С.А. Панина, С.К. Рысбаев, А.Н. Сулайманкулова, Т.Т. Турсуналиев, Э. Тынаева жана башкалар.

Лингводидактикалык компетенттүүлүктүн түшүнүгүн көп окумуштуулар карашкан: Г.И.Богин, К.Э.Безукладников, Л.С.Зникина, О.А. Симонова, Е.Н.Соловова, Е.Г.Тарева жана башкалар.

Азыркы педагогикалык илим жаңы муундагы педагогикалык кадрларды даярдоодо жаңы инновациялык багыттар менен мүнөздөлөт. XX кылымдын билим берүүчү парадигмасы өзүнүн маанисин жана мүмкүнчүлүгүн жоготуп, азыркы билим берүү аймагында жаңы стратегиялык багыттар иштелип чыгууда. Ушуга байланыштуу ар бир студентти келечектин кесип ээси катары даярдоодо компетенттүү мамиле жасоо маселеси орчундуу орун ээлөөдө. Аталган проблеманы чечүү максатында болочок мугалимдин кесиптик лингводидактикалык компетенттүүлүгү өзүнчө илимий-педагогикалык шарттардын системасы катары каралып, жаңыча иштелип чыгышы керек.

Киришүүдө тандалып алынган теманын актуалдуулугу, максаты, милдеттери жана илимий жаңылыгы, практикалык баалуулуктары, жактоого

алынып чыгуучу жоболор, изилдөөнүн жыйынтыгынын апробацияланышы, жайылтылышы, илимий иштин түзүлүшү келтирилген.

Биринчи глава **“Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун теориялык негиздери”** деп аталып, мында изилдөөнүн биринчи, экинчи милдеттерин чечүү маселеси каралды.

Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын окуу материалынын негизинде калыптандыруунун өзгөчөлүктөрү, окутуу процесси жана аны уюштуруу жолдору, ошондой эле азыркы коомдун заманбап адистерине тийгизген таасири, аны окуп үйрөнүүнүн күнүмдүк турмуштагы зарылчылыгы, баалуулугу жана ролу каралган.

Азыркы коомдо сапаттуу билим берүү жана анын негизинде студенттердин болочок мугалим катары кесиптик анын ичинде лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу процессинин өзгөчө орду бар. Ошол себептүү, келечектеги адистерди даярдоо процесси кесипкөйлүккө багытталган дидактикалык камсыздоолорго, заманбап окутуу технологияларына жана инновациялык ыкмаларга муктаж. Бул проблемалар азыркы учурда бир топ окумуштуу педагогдордун изилдөө предметтерине айланды.

Лингводидактикалык компетенттүүлүктүн маанисинин негизги компоненти катары кесиптик билим берүүдө актуалдаштыруу мезгилдин чакырыгы менен негизделген. 2015-жылы Кыргызстанда жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандарты бекитилген, ал компетенттүүлүк мамилеге багытталган. Мындан тышкары, коомдо билим берүүнү жана экономиканы интеграция процесстери, жалпы ааламдаштыруу интенсивдүү темпте жүрүүдө, ушуга байланыштуу болочок мугалимдин лингводидактикалык, ошону менен бирге кесиптик компетенттүүлүгүнүн калыптануу деңгээли жана түйүндүү компетенциялары аттуу түшүнүккө карата талаптар өзгөрүлдү.

Экинчи глава **«Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун технологиялары»**. Мында педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасын окуу материалынын негизинде калыптандыруу максатында педагогикалык шарттары каралды. Педагогика багытында окуган студенттерге, болочок мугалимдерге кантип, кандай методдор жана технологиялар менен окутканда алардын лингводидактикалык компетенттүүлүгү калыптанат деген маселе талкууга алынып, чет тил дисциплинасын окутууда заманбап технологияларды колдонуу жагдайы каралган.

Үчүнчү глава **“Педагогикалык экспериментти уюштуруу жана анын натыйжалары”**.

Биздин изилдөөбүздүн максатына жана коюлган милдеттерге ылайык, педагогикалык эксперименттин милдеттери төмөнкүдөй аныкталган:

- билим берүүнүн өнүгүү тенденцияларын үйрөнүү жана изилдөөнүн максатары менен милдеттерин аныктоо;
- педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасын натыйжалуу калыптандыруу максатында теория жана практикадагы проблемаларды чектөө, материалдарды үйрөнүү жана чогултуу;
- педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн натыйжалуу калыптандыруунун теориялык моделин түзүү;
- педагогика багытындагы окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун критерийлерин аныктоо жана жүзөгө ашыруу технологияларын иштеп чыгуу;
- сунушталган моделдин натыйжалуулугун текшерүү максатында үйрөнүүнүн экспериментин жүргүзүү жана корутундуларды, методикалык сунуштарды иштеп чыгуу.

Эксперименттик программанын негизги максаты жогоруда белгиленген иш - чараларды аткаруу болгон.

Аталган программаны колдонууда биз чет тил дисциплинасын окутууда көп жылдык тажрыйбалардын жыйындысын ишке ашырдык.

Эксперименталдык окуу программанын жыйынтыгы чет тил дисциплинасынын мисалында студенттердин болочок мугалим катары кесиптик, лингводидактикалык компетенттүүлүктү ийгиликтүү өздөштүрүүгө жетише ала тургандыгын жана практикалык маселелерди чечүүдө алардын машыгуусу тез арада бышыкталарын көрсөттү.

Иштелип чыккан чет тил дисциплинасынын окуу куралы, компьютер аркылуу тесттик программаларды, контролдук иштердин жыйнагын жана башка салттуу эмес окутуу технологияларын колдонуу окутуунун бир кыйла натыйжалуулугун камсыздады, ага ылайык, окутуу процессинин кызыктуулугу жана көрсөтмөлүүлүгү артты деп белгилесек болот.

3. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык маанилүүлүгү:

- болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун илимий-теориялык негиздери аныкталган;
- болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун модели түзүлгөн;
- болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун критерийлери, деңгээли, көрсөткүч компоненттери иштелип чыккан;
- түзүлгөн моделдин натыйжалуулугун педагогикалык эксперименттин жардамы менен текшерилген жана жыйынтыкталган.

4. Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү:

- Изилдөөнүн негизинде иштелип чыккан илимий – теориялык жоболорду жана практикалык сунуштарды ЖОЖдордун болочок мугалимдердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн англис тил

дисциплинасынын материалынын мисалында калыптандырууда пайдаланууга болот;

- даярдалган атайын программа педагогика багытында окуган студенттердин лингводидактикалык даярдыгын атайын көндүмдөр аркылуу калыптандыруу үчүн колдонууга болот;

- заманбап окутуу технологиялары жетекчиликке алынып педагогика багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатында колдонууну негиздейт алат;

- атайын курс, иштелген контролдук иштердин жыйнагы, интерактивдүү такта жана компьютер аркылуу окутуу программа тилдик эмес педагогикалык багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн жогорулатуу максатында колдонууга салым кошо алат.

5. Диссертациялык иштин апробацияланышы жана талкууланышы.

Диссертациялык иштин жүрүшү жана жыйынтыктары Жалал-Абад мамлекеттик университетинин илимий-методикалык семинарларында, педагогика жана чет тил кафедраларынын жыйындарында, Эл аралык, республикалык илимий-практикалык конференцияларда (2009–2016-жылдар) талкууланган. Автор тарабынан иштелип чыккан сунуштар Кыргыз Республикасында жана коңшу мамлекеттерде педагогикалык, илимий-методикалык журналдарына жарыяланган макалаларда чагылдырылган.

6. Автореферат диссертациянын мазмунуна туура келиши.

Авторефераттын мазмуну диссертациялык иштин мазмунуна, структурасына туура келип, темасынын актуалдуулугу, илимий жаңылыгынын жыйынтыгы, практикалык баалуулугу, жалпылоосу толук ачылган.

Изилдөөнүн оң натыйжалары менен бирге эле, диссертациялык иште төмөндөгүдөй мүчүлүштүктөр кездешет:

1. Иштелип чыккан атайын курс тилдик эмес педагогикалык кесиптерден тышкары башка адистиктерге дагы сунушталышы керек эле, бул көрсөтүлгөн эмес.

2. Диссертациянын текстинде айрым стилистикалык жана орфографиялык каталар учурайт.

Бирок, бул белгиленген кемчиликтер диссертациялык иштин илимий баалуулугун төмөндөтпөйт.

Изденүүчү Жолдошбаева Ыкыбал Капаровнанын “Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары” деген темада жазылган кандидаттык диссертациялык изилдөөсү Кыргыз Республикасынын Жогорку Аттестациялык комиссиясы тарабынан кандидаттык диссертацияларды коргоого коюлуучу талаптардын 10 -

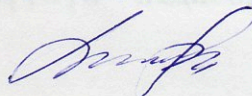
пунктуна толук жооп берет, ал эми изденүүчү Жолдошбаева Ыкыбал Капаровна 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы» адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга толук татыктуу.

Бул пикир Ош мамлекеттик университетинин “Англис тилинин практикалык курсу” жана “Башталгыч билим берүүнүн педагогика жана психология” кафедраларынын 2017–жылдын 28 - февралындагы кеңейтилген отурумунун №6 - протоколу менен бекитилди.

Ош мамлекеттик университетинин

“Англис тилинин практикалык курсу” кафедрасынын

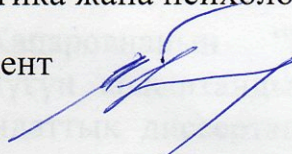
башчысы п.и.к., доцент

Т.М. Сыдыкова

Башталгыч билим берүүнүн педагогика жана психология”

кафедрасынын башчысы п.и.к., доцент

М.Д. Бабаев

Т.М. Сыдыкованын, М.Д. Бабаевдин колун тастыктаймын

Кадрлар бөлүмүнүн башчысы:

Турдубаева Г.